

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se
Diarienummer: U2024/01680

Yttrande över Bildning, utbildning och delaktighet – folkbildningspolitik i en ny tid (SOU 2024:42)

Efter diskussion med och på uppdrag av Fridhems folkhögskolas styrelse lämnas härmed remissvar över Folkbildningsutredningens betänkande.

Svalöv den 6 december 2024

Agneta Berliner, styrelseordförande

Roger Johansson, rektor

Fridhems folkhögskola är en politiskt och religiöst obunden ideell förening. Huvudman för skolan är Föreningen Fridhems folkhögskola. Fridhem genomför utbildningar i Svalöv och i Malmö med en genomströmning av 1400 deltagare om året. I Svalöv har vi en högkvalitativ kulturprofil med heltidsstudier inom till exempel film, teater, jazz och grafisk design. Även våra allmänna kurser i Svalöv har en kulturinriktning. På sommaren förvandlas vi till en jättearena för folkbildning med ett sjuttiotal kurser under 8 intensiva veckor. Vi har Sveriges största folkhögskoleinternat med plats för 200 boende. Den starkt växande verksamheten i Malmö genomförs i samarbete med Skurups folkhögskola med goda studieresultat i en utbildningskedja med bland annat SFI, allmän kurs med språkutvecklande profil och studiemotiverande folkhögskolekurs (SMF). Fridhems folkhögskola ska vara en trygg, kreativ plats där drömmar kan formuleras, växa och uppfyllas.

.....

Fridhems folkhögskola tackar för en gedigen, läsvärd och väl genomarbetad utredning som på ett tydligt sätt beskriver historik och en möjlig riktning framåt.

Vi lyfter inledningsvis fram tre viktiga perspektiv som vi saknar i utredningen. Därefter bemöter vi några av utredningens bedömningar och förslag i den ordning de finns i betänkandet.

Perspektiv vi saknar i utredningen

Internat som del av pedagogiken

Fridhems folkhögskola saknar i utredningen en belysning av internatets betydelse för folkhögskolepedagogiken och noterar att boendefrågan endast nämns i förbigående. Under folkhögskolans mer än 150-åriga tradition och utveckling har internatet varit en pedagogisk grund och stöttepelare. Att värna internaten är att värna folkhögskoleformens själ. Internatet bidrar i hög grad till folkhögskolans särart och att den inte är snarlik andra vuxenutbildningar.

Ohälsan bland unga vuxna i Sverige ökar. Svårigheter att koncentrera sig på studier, utanförskap och ensamhet är parametrar som lyfts fram. Här är internatets pedagogiska fördelar av stor vikt. Det ger möjligheter till samvaro och gemensamma kultur- och fritidsaktiviteter även efter skoldagens slut. Det skapar en social miljö som underlättar samspelet mellan människor, där olikheter och personer

med olika bakgrund möts. Internatdeltagare fullföljer i mycket hög grad sina studier och många går vidare till fortsatta högre studier.

Den ekonomiska pressen har ökat på folkhögskolor som Fridhem, med bas på mindre orter/ landsbygden och med hög andel internatdeltagare. Dagens regel- och statsfinansieringssystem är uppbyggt för städernas större volymer av dagdeltagare och inte för landsbygdens internatdeltagare. Vilket är en utmaning ekonomiskt för de folkhögskolor som erbjuder internat. I en allt snabbare urbanisering där myndigheter koncentrerar sin verksamhet till större orter är det av vikt att skolor med internat, företrädesvis på landsbygden, finns kvar, stärks, synliggörs och lyfts fram. Vi saknar det perspektivet i utredningen och menar att den översyn som pågår av utformning av statsbidrag till folkhögskolor måste ta hänsyn till detta. Samt att, om staten värdesätter de många mänskliga och samhällsliga fördelar som internatutbildningar ger, det också införs ett finansiellt system som premierar och möjliggör folkhögskoleinternat även framgent.

Fridhems folkhögskola ställer sig bakom Bildningsförbundet Östergötlands remissförslag att Boverket får i uppdrag att fördela ett statligt investeringsbidrag till folkhögskolors fastighetsbestånd, med särskilt fokus på internat.

Folkhögskolan som utbildningsform

Utredningen lyfter fram olika perspektiv på folkbildningens betydelse för individ och samhälle men vi saknar en tydligare beskrivning av folkhögskolans särart och relevans.

Folkhögskolan är en utbildningsplattform som möjliggör livsval. Deltagarna på folkhögskolekurser tar makten över sin framtid och sina liv. Folkhögskolorna stärker deltagarna genom att inte enbart utbilda om demokrati, utan också av att folkhögskolornas utbildningar och studiemiljö genomsyras av demokrati.

Folkhögskolorna står för ett förhållningssätt till bildning och utbildning som ingen annan instans inom utbildningsväsendet gör. Termen "fritt och frivilligt" myntades av 1944 års folkbildningsutredning och har under lång tid använts för att beskriva folkbildningen. Det innebär i folkhögskolevärlden att varje skola är fri att utforma sin inriktning och sina kurser samt att deltagarna fritt väljer att delta och genomföra vald utbildning. Det medför utbildningar som inte styrs av centrala, nationella läroplaner utan formas nedifrån och upp utifrån ett genuint individperspektiv: varje enskild deltagares nuläge, behov och önskade framtid.

Folkhögskolan hävdar alla människors lika värde och är en stark röst för demokratiska fri- och rättigheter. I pedagogiken har deltagarna stort inflytande på och ansvar för sina studier. Som studerande förväntas du aktivt delta i, och vara med och påverka, undervisningen.

Bildning är en väg till mognad, insikt och frigörelse. Det ligger i folkhögskolornas ryggmärg och förhållningssätt att stärka och främja demokratin. Att konsekvent arbeta på ett sätt som gör utbildningsdeltagarna till aktiva medborgare. Medborgare som tar ansvar för sin utbildning och för världen utanför skolan. Unga vuxna som ser möjligheter att påverka samhället, under demokratiska former.

Fridhems folkhögskola menar att folkhögskolan som utbildningsform, dess särart och betydelse i förhållande till andra utbildningsformer, mer påtagligt behöver finnas med vid översynen av folkbildningen.

Folkhögskolans finansiering

Fridhems folkhögskola saknar en djupare analys i utredningen av vilka konsekvenser de rådande ekonomiska förutsättningarna samt förslagen i utredningen får för den unika utbildningsformen folkhögskola.

Sett till samhällsvärdet av folkbildning, vilket avspeglas i de föreslagna målen i utredningen, anser Fridhems folkhögskola att ökade statliga resurser behöver avsättas för att möjliggöra en fortsatt god utveckling av folkbildningen i hela Sverige.

Fridhems folkhögskola ansluter också till remissförslaget från Rörelsefolkhögskolornas intresseorganisation RIO: att "staten bör ta över ansvaret för hela finansieringen av utbildningsformen folkhögskola". Detta för att skapa en ekonomisk likvärdighet i hela Sverige, för minskad administrativ börda för de enskilda folkhögskolorna samt för att underlätta den fria rörligheten (för deltagare) mellan Sverige och övriga Norden.

Vi lever i en tid med ensamhet, utanförskap, låg läsfärdighet, psykisk ohälsa och oro inför världsläget. Hos unga ser vi ett minskat politiskt engagemang, deras tilltro på demokratin minskar och allt fler anser att de har små eller inga möjligheter att påverka samhället. I denna tid är det statliga stödet till folkbildningen viktigare än någonsin. Folkbildning innebär möjlighet att tillsammans med andra fördjupa sig i olika ämnen, men också att i en gemenskap möta andra människor för nya perspektiv, med respekt för varandras åsikter. Folkbildningen gör det möjligt för människor från alla samhällslager och bakgrunder att påverka sin livssituation, stötta andras livsresa och att tillsammans engagera sig i samhällsutvecklingen.

Den stora nedskärningen av det statliga stödet till folkhögskolor och studieförbund har inneburit och kommer att innebära negativa konsekvenser för folkbildningen. De stora minskningarna av anslaget från och med 2024 minskar kraftigt kapaciteten att nå beslutade målsättningar, som att nå nya grupper. Resurskrävande verksamheter, som för personer med funktionsnedsättning, riskerar att drabbas särskilt hårt av nedskärningarna. När det statliga anslaget till folkhögskolor inte räknas upp för 2025 blir det svårt att bedriva en kvalitativ verksamhet, som att hålla en hög lärartäthet, vilket är såväl ett ideal som ett krav.

Utredningens förslag till ytterligare administration av folkbildningsrörelsen med ökad kontroll, uppföljning och utvärdering kommer att urholka redan knappa resurser. Det kommer att drabba föreningsdrivna folkhögskolor som vår. Fridhems folkhögskola har idag en effektiviserad och slimmad organisation med utmärkt kvalitet på utbildningsverksamheten. Ökad administration och rapportering skulle ofrånkomligen minska möjligheten att upprätthålla och utveckla kvaliteten i utbildningarna.

Fridhems folkhögskolas synpunkter på utredningens förslag

10.2.1 Folkbildningens särskilda betydelse för kultur

Fridhems folkhögskola delar utredningens bedömning om behov av att tillsätta en särskild utredning kring musikutbildningarnas förutsättningar, med syfte att se över hur samverkan och samordning mellan olika aktörer kan utvecklas för att skapa bättre förutsättningar för olika nivåer av musikutbildning.

Utredningen lyfter studieförbundens och folkhögskolornas avgörande betydelse som arrangörer och platser för kultur, framför allt i glesbygd och på platser där institutioner saknas. Liksom folkhögskolors bidrag till kompetensförsörjning inom kulturyrken. Tilläggas kan de många framgångsrika musiker, sångare, musikproducenter (likväl som skådespelare och andra verksamma inom scenkonst) som haft folkhögskoleutbildning som ett förberedande val inför vidare utbildning till professionell musiker och som avstamp i sina världskarriärer. Samtidigt kan vi konstatera att förutsättningarna för att bedriva musikutbildningar på folkhögskola avsevärt har försämrats under en längre tid med minskade resurser och urholkad undervisning som följd.

11.4 En ny balanspunkt kan bidra till en ny start för folkbildningen

Fridhems folkhögskola delar inte utredningens bedömning att det behövs en ny balanspunkt i relationen mellan staten och folkbildningens aktörer.

Fridhems folkhögskola vill betona risken för att den föreslagna mer detaljerade regleringen av den statliga bidragsgivningen kan leda till att utvecklingen av nya arbetsformer försvåras, att administrationen blir för omfattande och att formerna för fördelningen av statsbidraget riskerar att leda till stagnation. Utredningens förslag innebär sammantaget en förflyttning av balanspunkten mellan statens inflytande och folkbildningens frihet. En förflyttning till statens fördel, vilket utredningen även påpekar. Vilket innebär ett minskat utrymme för folkhögskolor att utforma verksamheten utifrån deltagarnas behov. En ökad statlig reglering kan innebära att folkhögskolor blir mer lika andra utbildningsformer, vilket vore olyckligt och motverkar statens incitament för folkhögskolestöd.

Fridhems folkhögskola anser att det redan idag finns ett tillräckligt batteri av kontroller och att det är viktigare att de kontroller och den uppföljning som sker är ändamålsenlig, inte att så många kontroller som möjligt görs så ofta som möjligt. Vi anser inte att den föreslagna förskjutningen till ytterligare ökad statlig reglering är önskvärd, nödvändig och inte heller av godo.

Vår förhoppning är att de senaste årens ökade statliga reglering är tillräcklig för att tilliten till folkbildning är på väg att återskapas.

12.3.1 Förslag på ny målstruktur för folkbildningspolitiken

Fridhems folkhögskola avstyrker utredningens förslag på en ny målstruktur eftersom vi inte delar utredningens uppfattning att delmål behövs.

12.3.2 Förslag på nytt övergripande mål för folkbildningspolitiken

Fridhems folkhögskola tillstyrker delvis utredningens förslag till nytt övergripande mål för folkbildningspolitiken: höjd bildningsnivå, höjd utbildningsnivå och ökad delaktighet i samhället.

Fridhems folkhögskola anser att det övergripande målet även ska understryka vikten av folkbildningens aktiva och ständiga arbete för demokrati. Demokratiaspekten har under många år varit ledstjärna för deltagare, rektorer, lärare, huvudmän, cirkelledare med flera inom folkhögskolor och

studieförbund. Vi anser att denna signal tydligt ska finnas med även i framtiden. Vilket inte är att jämföra med de likalydande demokrativillkor som föreslås av utredningen under 16.5.2.

Fridhem folkhögskolas förslag till övergripande mål är:

Det nya övergripande målet för folkbildningspolitiken ska vara stärkt demokrati, höjd bildningsnivå, höjd utbildningsnivå och ökad delaktighet i samhället.

12.3.3 Förslag på nya delmål för folkbildningspolitiken

Fridhems folkhögskola delar inte utredningens uppfattning att delmål behövs och avstyrker därmed också utredningens förslag till delmål.

Fridhems folkhögskola har stark tilltro till att ett övergripande mål formulerat som vårt förslag ovan (12.3.2) är tillräckligt vägledande och motiverande för folkbildningens aktörer att förstå vad, och arbeta för, det staten vill uppnå med sin folkbildningspolitik. Vi anser därför inte att delmål behövs.

Om delmål trots allt införs:

- **ansluter Fridhems folkhögskola till RIO:s syn** i sitt remissvar att eftersom folkhögskolor och studieförbund bedriver olika former av verksamheter skulle delmål kunna vara specifikt utformade för folkhögskolor respektive studieförbund.

Om delmål införs och demokratiaspekten inte kommer finnas med i det övergripande målet:

- **föreslår Fridhems folkhögskola att Hyllie Park Folkhögskolas remissförslag** om ökad kunskap om och respekt för mänskliga rättigheter och demokratiska värderingar läggs till som första delmål.

12.3.4 Förslag på nytt syfte med statsbidraget till folkbildningen

Fridhems folkhögskola tillstyrker utredningens förslag till nytt syfte med statsbidraget: att säkerställa finansiering av en infrastruktur för folkbildning i hela landet för att på så sätt främja det övergripande målet för folkbildningspolitiken.

13.1.5 Det saknas dataskyddsreglering för folkhögskolor i förordningen (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen

Fridhems folkhögskola håller med om utredningens bedömning att regeringen bör analysera behov av folkhögskolors rätt att behandla känsliga personuppgifter.

13.3 Nya mål för folkbildningen behöver belysas med nya indikatorer

Fridhems folkhögskola ansluter till Biskops Arnös remissvar och ställer oss kritiska till tanken att indikatorer på något sätt kan mäta folkbildningens effekter på individen. Vi ser en uppenbar risk att indikatorer kommer att vara styrande, det som man väljer att mäta kommer att vara det som verksamheten styrs mot. Förutsatt att bildningstanken värnas, det vill säga att individens bildningsresa ställs i centrum och där konsekvensen av denna resa får en effekt på samhället, är indikatorer fel väg att gå.

14.3 Utredningen föreslår att självförvaltningsmodellen behålls

Fridhems folkhögskola välkomnar och tillstyrker förslaget att behålla självförvaltningsmodellen: Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna ska fortsatt fördela statsbidragen till folkbildningen i myndighets ställe.

Vi delar utredningens syn om att säkerställa armlängds avstånd mellan folkbildningen och politiska beslutsförsamlingar och därmed också till att behålla självförvaltningsmodellen. En fri folkbildning innebär att människor erbjuds möjligheter till bildningsresor och till fri åsiktsbildning. Fridhems folkhögskola anser att folkbildningens frihet och oberoende bäst värnas genom fortsatt självförvaltning.

Fridhems folkhögskola avstyrker därmed utredningens alternativförslag: 14.4 att MUCF tar över ansvaret för fördelning, kontroll, uppföljning och utvärdering av statsbidraget till folkbildningen.

15 En ny modell för uppföljning och utvärdering

Fridhems folkhögskola avstyrker utredningens förslag att den externa oberoende utvärderingen ska bli mer omfattande än den hittills varit.

Fridhems folkhögskola förordar Hyllie Park Folkhögskolas remissförslag att uppföljnings- och utvärderingsuppdrag inte fördelas mellan flera myndigheter utan att **en (1)** myndighet ges uppdraget och att insamlingen av relevant underlag görs så att administrationen blir effektiv och samlad för folkhögskolor och studieförbund.

16. 3 Kontrollen har utökats men behöver stärkas ytterligare

Fridhems folkhögskola delar inte utredningens bedömning att det behövs ytterligare kontroller av statsbidraget till folkbildningen och **avstyrker därför förslag om förstärkt kontroll.**

Utredningen visar att en lång rad åtgärder på flera nivåer har vidtagits de senaste åren för att minska fusk och felaktigheter. Med dessa åtgärder gjorda, anser Fridhems folkhögskola att ytterligare kontroller varken är nödvändiga eller vore ändamålsenligt i förhållande till vad de skulle innebära av ökad administration och kostnader.

16.5 De förordningsstyrda bidragsvillkoren bör utökas och förtydligas

Fridhems folkhögskola håller med om utredningens bedömning att de förordningsstyrda bidragsvillkoren bör förtydligas.

Däremot delar vi inte utredningens uppfattning att bidragsvillkoren bör bli fler, utan ser tvärtom att de bör bli färre.

16.5.1 Öppen redovisning av samverkan med andra

Fridhems folkhögskola avstyrker utredningens förslag

- att bidragsmottagare av statsbidrag varje år ska redovisa vilka samverkanspartners som har deltagit i den statsbidragsfinansierade verksamheten
- att det av redovisningen ska framgå hur den samverkande verksamheten bidragit till att främja målen för folkbildningspolitiken.

Förslaget som det beskrivs i betänkandet är administrativt krävande och vi ifrågasätter om det är ändamålsenligt och proportionellt till nyttan. Utredningen beskriver hur folkbildningen samverkar med en mycket stor del av civilsamhället. Vi ser det varken som kostnadseffektivt eller ändamålsenligt att årligen samla in listor som totalt kommer att omfatta tusentals samverkanspartners där de enskilda folkhögskolorna och studieförbunden även ska göra bedömningar av hur den samverkande verksamheten har bidragit till att främja målen för folkbildningspolitiken. Det är dessutom svårt att förstå hur utredningsförslaget definierar begreppet samarbetspart, liksom vad som avses med "deltagit i verksamheten". Ska andra än ideella föreningar redovisas? Vad gäller registrering av samarbeten med olika typer av offentliga organ, till exempel Arbetsförmedlingen? Ska även dessa inte bara redovisas och utan även bedömas? Innefattar kravet på registrering även samarbeten med privatpersoner i civilsamhället, inhyrda lärare och andra uppdragstagare?

Fridhems folkhögskola anser att det föreslagna kravet på redovisning och registrering rimmar illa med att utredningen samtidigt framhåller vikten av rätt kontroll (och inte mer kontroll).

Fridhems folkhögskola ställer sig även på ett övergripande plan avvisande till förslaget att staten ska initiera upprättande av ett omfattande nationellt register över organisationer och personer i det civila samhället. Vi ser också förslaget problematiskt avseende den frihet från detaljerad statlig styrning och kontroll över folkbildningen och det civila samhället som vi förordar. Slutligen anser vi att det finns integritetsmässiga och demokratiska värden i att uppgifter som rör privatpersoners deltagande i politiska, religiösa och fackliga organisationers verksamhet inte rapporteras in till myndigheter och organisationer som verkar i myndighets ställe.

16.5.2 Förordningen om statsbidrag till folkbildningen bör utökas med demokrativillkor

Fridhems folkhögskola tillstyrker utredningens bedömning att likalydande demokrativillkor som föreslogs i prop. 2023/24:119 för stöd ur Allmänna arvsfonden och som antogs av riksdagen i juni 2024, bör införas i förordningen om statsbidrag till folkbildningen.

18.1.4 Återbetalade medel ska i vissa fall betalas tillbaka till staten

Fridhems folkhögskola tillstyrker förslaget att Folkbildningsrådet och SISU Idrottsutbildarna fortsatt ska kunna omfördela återbetalda medel till annan verksamhet som omfattas av ändamålet för anslaget.

Fridhems folkhögskola avstyrker utredningens förslag om att återtagna medel överstigande ett väsentligt belopp ska återbetalas. Vi anser att de medel som avsatts till att användas inom folkbildningen ska komma folkbildningen tillgodo via de folkhögskolor och studieförbund som följer uppsatta krav och villkor.

20.17 Finansiering av utredningens förslag

Fridhems folkhögskola avstyrker utredningens förslag att finansiering av de ökade kostnader för staten som utredningsförslagen innebär ska tas från statsbidragen till studieförbund och folkhögskolor (anslag 14:1 och 14:2 under utgiftsområde 17).

Fridhems folkhögskola saknar i denna del av utredningen dessutom helt det perspektiv som utredningens förslag innebär i ökade kostnader för hela folkbildningsfären.

Utredningen bedömer till exempel att betänkandets förslag kommer att innebära nya och utökade arbetsuppgifter samt ökad administrativ börda för Folkbildningsrådet. Vi kan i utredningens beräkning inte hitta någon uppgift om den kostnadsökning som detta kommer innebära. Vår förhoppning är att det görs en uppskattning av kostnadsökningen för Folkbildningsrådet avseende utredningens förslag samt att dessa kostnader ersätts av staten i särskild ordning så att Folkbildningsrådet inte tvingas avsätta en större andel än tidigare av statsbidraget för sitt interna arbete. Något som givetvis och olyckligtvis skulle minska andelen statligt stöd som går till folkhögskolornas och studieförbundens verksamheter.

En mer omfattande kontroll och utvärdering av folkhögskolorna generellt kommer innebära en ökad administration även för de enskilda folkhögskolorna. Något som även det, givet oförändrade förutsättningar i övrigt, skulle resultera i att folkhögskolornas verksamhet får minskat utrymme. Inte heller denna ekonomiska konsekvens av utredningens förslag ser vi i utredningens förslag till finansiering, vilket vi anser vara en stor brist.

Fridhems folkhögskola anser att regeringen fullt ut ska finansiera utredningens förslag för alla parter som drabbas av ökade kostnader och också att staten bör öka sitt finansiella stöd/anslag till de verksamheter folkbildningen erbjuder.